

Právo na odpoveď - bič na novinárov alebo väčšia pluralita názorov?

„Žiadna sloboda tlače nie je ohrozená. Viete čo je ohrozené? Pluralita názorov“, vyhlásil premiér Fico začiatkom marca a dodal „budeme trvať na prísnom tlačovom zákone, pretože to, čo si niektoré médiá dovoľujú vo vzťahu k vláde je absolútne neakceptovateľné.“ Ako je to teda v skutočnosti s filozofiou návrhu tlačového zákona, predovšetkým v súvislosti s právom na odpoveď? Bude naozaj slúžiť bežným občanom ako lacná a ľahko prístupná alternatíva voči drahým súdnym procesom alebo ho využijú politické strany ako bič na neposlušné médiá, aby sa pokúsili aspoň čiastočne paralyzovať ich kritický a nelojálny pohľad na vládnu garnitúru?

Kozmetické úpravy

Hoci si na odpoveď ešte chvíľu počkáme, už teraz sa zdá byť jasné, že vládna koalícia nevypočuje kritiku OBSE, vydavateľov a opozície, aby príliš široko koncipované a vágne právo na odpoveď zosúladiť s medzinárodnými štandardmi, predovšetkým s odporúčaniami Rady Európy. Zatiaľ čo v súvislosti s kontroverzným paragrafom 6.1, ktorý reguloval obsah médií, priniesla kritika OBSE a iných svoje ovocie, keďže z návrhu zákona vypadol, právo na odpoveď prešlo iba kozmetickými úpravami. Návrh zákona prerokujú čoskoro poslanci v druhom čítaní, ale predovšetkým strana Smer ďalšie zmeny alebo úpravy oficiálne nepripúšťa. V tejto súvislosti je zaujímavá analógia so situáciou pred prijatím tlačového zákona v Čechách.

Ako to bolo v Čechách?

Naším susedom sa podarilo relikť z čias komunizmu, čiže starý tlačový zákon z roku 1966, poslať na smetisko dejín v roku 2000. Situácia v mnohom pripomínala tú dnešnú na Slovensku. V pôvodnom návrhu českého tlačového zákona bolo tiež príliš široké právo na odpoveď ako aj paragraf, ktorým by sa reguloval obsah médií. Tieto kontroverzné návrhy naštartovali rozsiahlu diskusiu o tom, čo má a čo nemá byť súčasťou zákona. Do tejto diskusie vstúpili aj medzinárodné organizácie, ako Medzinárodná federácia novinárov (IFJ) či Svetová asociácia novín (WAN), ktoré podporili svojich českých kolegov a okrem iného kritizovali „zaručenie práva na odpoveď tomu, koho česť, dôstojnosť alebo súkromie je porušené, aj keď je pôvodná správa pravdivá.“ Podobné ustanovenie bolo podľa nich v rozpore „so zárukou na slobodné vyjadrovanie a spravodlivú kritiku súvisiacu s európskou demokraciou.“

Tu sa analógia so Slovenskom končí. Zatiaľ čo v Čechách dokázala vláda pred viac ako ôsmimi rokmi zohľadniť domáce a zahraničné kritické hlasy a nakoniec prísť s viac menej akceptovateľnou finálnou verziou zákona, nám takýto celospoločenský konsenzus (aspoň zatiaľ) nehrozí. Súčasný český tlačový zákon neobsahuje reguláciu obsahu a právo na opravu a odpoveď bolo zlúčené do jedného oprávneného prostriedku, ktorý poskytuje odpoveď v prípade uverejnenia „skutkového tvrdenia, ktoré sa dotýka cti, dôstojnosti alebo súkromia určitej fyzickej osoby, alebo názvu alebo dobrej povesti právnickej osoby.“ Odpoveď sa ale musí obmedziť na „skutkové tvrdenie, ktorým sa pôvodné tvrdenie uvádza na pravú mieru alebo neúplné či inak pravdu skresľujúce tvrdenie sa dopĺňa alebo spresňuje.“

Autori zákona: Návrh zodpovedá medzinárodným štandardom

Toto je práve jablkom sváru v súvislosti s našim návrhom tlačového zákona, v ktorom podobná špecifikácia chýba. Autori zákona napriek tomu tvrdia - návrh zákona zodpovedá medzinárodným

štandardom. Nuž podme sa pozrieť, ako sa pri tvorbe návrhu zákona zohľadnila Rezolúcia č. (74) 26 Výboru ministrov Rady Európy o práve na odpoveď. Podľa návrhu tlačového zákona je právo na opravu poskytnuté vždy vtedy, ak je uverejnené nepravdivé skutkové tvrdenie, na základe ktorého možno osobu presne určiť. Nie je tam žiadna požiadavka, aby toto tvrdenie spôsobilo dotýčajúcej osobe ujmu na dobrej povesti alebo ujmu na niektorých ďalších osobnostných právach, čo je v rozpore s rezolúciou Rady Európy, ktorá o oprave hovorí iba v prípade, ak má žiadateľ "oprávnený záujem" na oprave informácie. V tejto súvislosti je treba poznamenať, že aj archaický a zároveň súčasne platný zákon (81/1966) definuje právo na opravu lepšie ako návrh zákona, keďže požaduje opravu iba v prípade nepravdivého alebo pravdu skresľujúceho údaj, ktorý sa dotýka cti žiadateľa.

Právo na odpoveď

Podľa dikcie zákona je právo na odpoveď poskytnuté vtedy, ak sa skutkové tvrdenie dotýka cti, dôstojnosti alebo súkromia nejakej osoby, avšak nie je tu požiadavka, aby bolo toto skutkové tvrdenie nepravdivé. Čiže stačí, ak noviny budú o niekom publikovať nie je veľmi lichotivé ale pravdivé tvrdenie, dotýčajúci môže na základe subjektívneho pocitu požiadať o právo na odpoveď. S rezolúciou Rady Európy však jasne vyplýva, že právo na odpoveď by malo byť uplatniteľné v prípade nepresných alebo aspoň pravdu skresľujúcich skutkových tvrdení.

Čo ešte v návrhu zákona chýba?

Napriek určitým upresneniam v súvislosti so žiadosťou a formou odpovede, ktoré sa do návrhu zákona dostali v rámci pripomienkového konania v gestorskom výbore, sú stále nedostatočne určené najmä okolnosti, na základe ktorých môže vydavateľ právo na odpoveď odmietnuť. Sem patria napríklad prípady, ak odpoveď obsahuje tvrdenie, ktoré je v rozpore so zákonom, alebo ak už noviny uverejnili vlastnú opravu, ktorá dostatočne napravila spôsobenú ujmu.

Ešte dôležitejšou by však mala byť možnosť odmietnuť právo na odpoveď v prípade, ak uverejnenie tvrdenia je odôvodniteľné dôležitejším a oprávneným verejným záujmom. V tomto ohľade je rezolúcia rady Európy jednoznačná - oprávnený verejný záujem je dôležitejší ako právo na súkromie a dobrú povesť. Návrh zákona tiež neuvádza obmedzenia v súvislosti so subjektami, ktoré majú nárok žiadať opravu alebo odpoveď. Rezolúcia Rady Európy v tejto súvislosti zakazuje "štátu a iným verejným orgánom", aby si uplatňovali toto právo kvôli tomu, že to môže priniesť jasnú možnosť zneužitia, ako aj kvôli tomu, že platiteľmi daní podporované verejné orgány nemajú osobnostné práva, keďže ich dobrá povesť a meno patria verejnosti. Návrh zákona však takéto obmedzenie neuvádza.

Návrat do minulosti?

V minulosti boli vydavatelia dvakrát nútení varovať výzorom svojich novín na nedemokratické opatrenia - bolo to pred viac ako desiatimi rokmi, počas vlády Vladimíra Mečiara. Aké ďalšie analógie na toto obdobie nám ešte rok 2008 prinesie?

Rasťo Kužel
MEMO 98

Publikované v HN <http://hn.hnonline.sk/c1-23612620-bic-na-media-alebo-vacsia-pluralita>